

Školitelský posudek na diplomovou práci Andrey Slovákové „Interpretační strategie pro filmy s nízkým stupněm narace“

PhDr. Petra Hanáková, Ph.D.

Předložená práce si klade za cíl, řečeno za pomoci citací z textu, analyzovat „kognitivní procesy při vnímání experimentálních filmů“ a analyzovat „interpretační postupy popisující různé strategie výkladu filmů nenarativních nebo obsahujících slabou naraci“. Přeloženo do prostšího jazyka, diplomantku zajímá to, co sama definuje jako „lidový“ problém – tedy mnohdy palčivá otázka, před kterou stojí mnohý divák avantgardního či experimentálního filmu, vyjádřená větami „O čem tento film je? Co to vlastně znamená?“.

Autorka již v úvodu uznává, že takto široce a obecně formulované otázky jsou těžko zodpověditelné, uvědomuje si i metodologickou a materiálovou obtížnost svého úkolu. Její záměr není skromný, chce se dobrat k návrhu modelu interpretace nenarativních filmů, s vědomím, že existující výkladové modely a interpretační strategie jsou cílené na „konvenční“ narativní filmy a nenarativní filmy v nich i díky své neuchopitelnosti budí okrajový zájem. Při hledání metody se obrací k několika zdrojům – kognitivismu, naratologii, recepčním studiím, ale v analýzách v podstatě i ke staré dobré hermeneutice a nechtěně i k lyrizujícímu, tedy impresionistickému způsobu vcítění do filmu. (Paradoxem zůstává, že tento úrok nastane po deklarováném zaměření na racionální poznávací procesy a plánovaném odsunu emocí mimo zájem práce – myslím, že text sám pak nejlépe ukazuje, že vlastně nelze deklarativně z procesu chápání filmu „vypreparovat“ čistě racionální pochody, že se pochody emoční vracejí vždy zadními vrátky – „Mám tendenci používat metaforický jazyk“, komentuje toto zjištění autorka).

Pokus definovat přesně nástroje k analýze nenarativních filmů pak zůstává poněkud mlhavý. Je příznačné, že celý metodologický úvod si vystačí s citací z jedné popularizační publikace, jednoho článku z antologie a jednoho úvodu ke knize velmi volně spojené s definicí kognitivní metody, což je na práci podobné ambice žalostně málo. Jsem si vědoma toho, že tato pasáž byla rozšiřována až v závěru psaní práce, nicméně přemýšlení o metodě a teoretické bázi mělo správně provázet celý proces přípravy a do této kapitoly se pak pouze zpětně „materializovat“.

Kapitoly definující základní pojmy (především jsou to termíny vymezující různé podoby a stupně narativního a nenarativního filmu) prokazují dobrou schopnost práce s teoretickou literaturou, nicméně i tak zůstávají opět zdrojově poměrně chudé. Občas ovšem citace dokonce absentují či text vychází z popularizačních článků (např. definice pojmů vycházející v časopise Cinepur), což by v diplomové práci nemělo být přípustné. Shrnutí pojmů je někdy také mírně mechanické, výčtové, úsečné, což rozbíjí zamýšlenou strukturu textu.

Jádrem práce jsou pro diplomantku „případové studie“, tedy podrobné studie tří filmů, které ve výsledku dávají impulsy k zobecnění a nalezení modelu pro proces tvorby významu u nenarativních filmů. Otázka samozřejmě je, jakou mají zobecnění vycházející

z takto limitovaného vzorku vypovídající hodnotu? Jak průkazný a generalizovaný výzkum tohoto typu ve výsledku je? Introspektivní metoda v autorčině použití pak navíc zůstává poněkud neprůkazná a možná by se dalo říci i trochu „sebestředná“ – výsledky před svým poněkud problematickým zobecněním dávají spíše nahlédnout na to, jak diplomantka sama vnímá experimentální film. To samozřejmě není nezajímavé a v podání autorky ani stylově banální – nicméně obávám se, že jsou to povětšinou zjištění nezobecnitelná a dále neaplikovatelná. (Navíc: propagovaná metoda „neposkrvněného a nezaujatého“ vidění a popisu svého zážitku je opět iluzí, neposkrvněné vidění není, to už víme nejméně od osvícenství).

/Poznámka na okraj – autorka si je částečně vědoma nástrah metody a pokouší se „hrát s odkrytými kartami“ – nicméně její nástin vývoje introspektivních postupů práce zůstává velmi nekonkrétní (viz obecné formulace typu „kritici považují metodu“, „další nejčastěji zmiňovanou výhradou bývá“, bez konkrétních referencí k daným dílům). Zhodnocení vývoje introspektivní metody je navíc kusé a nepřesné, je to jen průlet od Descarta k současné kognitivní vědě (navíc např. Descartesova a Lockeho introspekce je něco jiného než introspekce u Purkyně, není přece to samé zabývat se neurologicky subjektivními zrakovými vjemy a pracovat metodou introspekce ve filozofii./

Samotná aplikace metody je pak poněkud snadná, až cyklická – k výsledkům bylo lze myslím dojít „common-sensovou“ dedukcí bez zkoumaného materiálu, a o zkoumaném materiálu nic převratně nového zvolená metoda bohužel neříká. Kognitivní metoda mi tak stále připadá jako způsob, jak říct složitě jednoduché a jak dosáhnout i „selským rozumem“ vyvoditelných závěrů, a předložená práce mě bohužel úplně nepřesvědčila o opaku.

Na textu je dále přes všechnu snahu znatelná jistá rychlost psaní, mechanická a místy trochu neobratná práce s teoretickými koncepcemi, které nevytvářejí hladce do sebe zapadající nástroj pro analýzu zvoleného materiálu, ale spíše výčet možností, jemuž chybí vyšší syntéza. Zanedbána byla i přes doporučení jazyková korektura (viz např. kostrbaté a nečeské věty typu „Jejich povaha vyžaduje výzkumníkovo ujasnění si vztahu k nim“, „Tuto fázi pokládám za neobejitelnou“). Občas se objevují nepřesnosti i neobratnosti v překladech (např. anglické „criticism“ je překládáno jako „kriticismus“).

I přes výše uvedené výtky vnímám práci **jako poctivý a odvážný pokus vypořádat se s obtížným tématem a proto se přikláním k ohodnocení velmi dobře**. Nicméně autorce doporučuji přehodnotit deklarovaný záměr pokračovat ve výzkumu metodou práce s diváckými skupinami, obávám se, že by nevedla k průkazným výsledkům. Její znalosti experimentálního filmu jsou nepopíratelné, nicméně je pro jeho zkoumání nutné zvolit mnohem lépe zpracovanou metodu.

V Praze 26. 5. 2008